

VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMICKÁ V PRAHE
FAKULTA MEDZINÁRODNÝCH VZŤAHOV

BAKALÁRSKA PRÁCA

2006

Miroslav Petráš

VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMICKÁ V PRAHE

Fakulta medzinárodných vzťahov

Obor: Medzinárodný obchod

Vývoj a súčasnosť írskej ekonomiky a jej postavenie v rámci EÚ

Bakalárska práca

Vypracoval: Miroslav Petráš

Vedúci bakalárskej práce: Prof. Ing. Vladimír Jeníček, DrSc.

Prehlásenie

Prehlasujem, že som bakalársku prácu na téma „Vývoj a súčasnosť Írskej ekonomiky a jej postavenie v rámci EÚ“ vypracoval samostatne. Všetku použitú literatúru a podkladové materiály uvádzam v priloženom zozname literatúr.

V Prahe dňa 15.12.2006

Podpis

Pod'akovanie

Cheel by som sa pod'akovat pánovi Prof. Vladimírovi Jeníčkovi z Katedry svetovej ekonomiky za jeho pripomienky a rady, ktoré mi pomohli pri vytváraní tejto práce.

Obsah:

Obsah:.....	1
Zoznam použitých skratiek:.....	2
Úvod:.....	3
1. Základná charakteristika.....	5
1.1 Základné údaje.....	5
1.2 Ekonomický profil.....	6
1.3 Politický systém:.....	7
1.4 Zahranická politika.....	9
1.5 Menový systém.....	11
2. Historický vývoj.....	12
2.1 Postupný úpadok gaelského Írska.....	12
2.2 Osemnásťte storočie.....	13
2.3 Získanie nezávislosti.....	14
3. Hospodársky vývoj.....	16
3.1 Ekonomika do roku 1987.....	16
3.2 Írsko a Jednotný európsky trh.....	17
3.3 Ekonomika v 90. rokoch.....	18
3.3.1 „Keltský tiger“.....	21
3.3.2 Príčiny.....	22
3.3.3 Ekonomické dôsledky.....	23
3.3.4 Sociálne a ekonomické okolnosti.....	24
3.3.5 Kritika vládneho riadenia v období boomu.....	25
3.4 Spomalenie ekonomiky v rokoch 2001-2003.....	26
3.5 “Keltský tiger” 2 (2003-).....	26
3.5.2 Príčiny.....	27
4. Postavenie Írska v EÚ.....	28
4.1 Makroekonomické ukazovatele: zrovnanie s Gréckom, Španielskom a Portugalskom.....	28
5. Írsko ako príklad pre Českú republiku.....	32
Záver.....	34
Zoznam použitej literatúry.....	36
Prílohy.....	37
Príloha č.1: Obrázky z Írska.....	37
Príloha č.2: Mapa a vlajka Írska.....	38
Príloha č.3: Základné makroekonomické ukazovatele a platobná bilancia.....	39
Príloha č.4: Vývoz a dovoz.....	40
Príloha č.5: Fiškálna politika.....	42
Príloha č.6: Česko-írsky obchod.....	43

Zoznam použitých skratiek:

BIS – Banka pre medzinárodné platby
EBRD – Európska rozvojová banka
ECB – Európska centrálna banka
ECU – Ekonomická a menová únia
EDF – Európsky rozvojový fond
EHS – Európske hospodárske spoločenstvo
EMÚ – Európska menová únia
ES – Európske spoločenstvo
ESCB – Európsky systém centrálnych bánk
EÚ – Európska únia
FAO – Organizácia OSN pre výživu a poľnohospodárstvo
HDP – Hrubý domáci produkt
HNP – Hrubý národný produkt
IAEA – Medzinárodná atómová agentúra
IBRD – Svetová banka pre obnovu a rozvoj
ICAO – Medzinárodná organizácia pre civilné letectvo
IDA – Medzinárodná asociácia pre rozvoj
IFC – Medzinárodná finančná korporácia
IT – Informačné technológie
ITU – Medzinárodná telekomunikačná únia
JEA – Jednotný európsky akt
NATO – Severo-atlantická aliancia
OECD – Organizácia pre ekonomickú spoluprácu a rozvoj
OSCE – Organizácie pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe
OSN – Organizácia spojených národov
UNESCO – Organizácia OSN pre výchovu, vedu a kultúru
UPU – Svetová poštová únia
USA – Spojené štáty americké
WMO – Svetová meteorologická organizácia
WTO – Svetová obchodná organizácia

Úvod:

Pre svoju prácu som si vybral téma Vývoj a súčasnosť Írskej ekonomiky a jej postavenie v rámci EÚ. Toto téma som si vybral z vlastného záujmu hlavne pre jeho atraktívnosť. Chcel som sa totiž dopátrať k príčinám, ktoré vysvetlia, ako sa malá a ekonomicky zaostalá zem stala behom posledných zhruba 30 rokov jednou z najvýkonnejších ekonomík na svete, vďaka čomu si vyslúžilo prezývku „Keltský tiger“

Až do historického pripojenia sa k Európskym spoločenstvám v roku 1976 patrilo Írsko, tento „Smaragdový ostrov“, k najhorším chudobincom Európy. Masívna emigrácia, alkoholizmus, hladomory a všeobecná zaostalosť neposkytovali ani najmenší dôvod na akýkoľvek optimizmus a už vôbec nie výhliadky na radikálny obrat. Ak by ktokoľvek na začiatku 70. rokov predpovedal Írom vyššiu životnú úroveň a vyšší hospodársky rast ako u najväčšieho rivala – u Veľkej Británie, asi by ho vysmiali.

Na pohľad nemožné sa za týchto 30 rokov stalo skutočnosťou a chvályhodným dôvodom na hrdo vztýčené írske hlavy. Íri totiž dokázali vynikajúcim spôsobom využiť naskytnutú historickú príležitosť a stali sa žiarivým príkladom prosperity na základe myšlienky európskej jednoty a vzájomnej solidarity.

Túto tému som si vybral aj preto, lebo vývoj Írska a jeho ekonomické úspechy môžu do istej miery slúžiť ako inšpirácia pre desať nových členov Európskej únie, vrátane Českej Republiky. Úspešný príbeh tejto krajiny je dôkazom, že aj relatívne chudobná zem môže v ekonomickej úrovni predstihnúť svojich bohatších susedov. Hoci si uvedomujem, že je obtiažne zrovnávať dve rozdielne ekonomiky s výrazne odlišnými cenovými hladinami, majú práve tieto dve niektoré spoločné črty. Ako Írsko tak aj Česko sú ekonomikami pomerne malými s malým vnútorným trhom. Väčšina štatistík pritom dochádza k záveru, že sa Česká republika nachádza na približne rovnakej úrovni voči priemeru EÚ ako pred dvadsiatimi rokmi Írsko.

Ďalej by som chcel spomenúť formálnu úpravu svojej práce. V úvodnej kapitole sa zaoberám základnou charakteristikou Írska, pričom sa snažím rozobrať tie aspekty Írskej republiky, ktoré najviac pomôžu priblížiť súčasnú ekonomickú situáciu a prostredie. V ďalších kapitolách rozoberám ako historický tak aj hospodársky vývoj a zvýšenú pozornosť venujem príčinám, dôsledkom a priebehu reforiem, ktoré sa udiali v poslednom období. Tie totiž majú najväčšiu váhu na tom, v akom stave sa táto ekonomika nachádza. Nakoniec sa pokúšam o vyhodnotenie postavenia Írska v EÚ na základe

porovnania írskej ekonomiky s ekonomikami Grécka, Španielska a Portugalska, pretože tie boli pri vstupe do EÚ na približne rovnakej hospodárskej úrovni.

Cieľom mojej práce je podať ucelený obraz jednak o samotnom Írsku, jeho ekonomickej a politickej situácii, a potom o najvýraznejších zmenách ekonomických a sociálnych, ktoré sa za posledných zhruba 30 rokov udiali, a ktoré majú najväčšiu zásluhu na tom, v akom stave sa súčasná írska ekonomika nachádza. Na základe týchto údajov sa snažím o vyzdvihnutie tých aspektov, v ktorých by Česká republika mohla ísť Írsku po vstupe do EÚ príkladom, na ceste za zvyšovaním hospodárskej vyspelosti krajiny.

1. Základná charakteristika

1.1 Základné údaje

Írsko je ostrovný štát, ktorý sa nachádza na severozápade od Európy a rozkladá sa na ploche 70,280 km². Tento ostrov je tvorený veľkou centrálnou vápencovou nížinou s reliéfom pahorkatín a niekoľkými pobrežnými horami. Na otrove sa taktiež nachádzajú rozľahlé slatiny a mnoho jazier. 57% územia je vedených ako poľnohospodárska pôda.

Írsku republiku sa rozkladá na väčšej časti ostrova, s výnimkou severovýchodu, kde leží Severné Írsko. Je pomerne riedko osídlené, žije tu totiž len niečo viac než 4 milióny obyvateľov. Írsko tak patrí medzi menšie členské štáty Európskej únie, a to ako rozlohou, tak aj počtom obyvateľov.

Oficiálny jazyk je podľa ústavy gaelština (írština), ale hovorí sa tu väčšinou po anglicky. Dlhé roky bola v Írsku oficiálnou menou írsku libra ale od januára 2002 platí v Írskej republike rovnako ako v ostatných krajinách EMÚ iba euro.

Emigrácia obyvateľov z ostrova trvajúca dve storočia spôsobila, že k írskemu pôvodu sa hlási ďalších 70 miliónov ľudí, žijúcich predovšetkým v USA, Austrálii a Veľkej Británii. Tento fenomén je však rýdže írskou záležitosťou a nemá obdoby v inej zemi. Írovia sú po svete známi ako húževnatí a veľmi pracovití ľudia. Ďalším znakom írskej populácie je skutočnosť, že 92 % obyvateľstva sa hlási k rímsko-katolíckemu vyznaniu a 3 % sú protestanti.

Nie je možné jednoznačne povedať, že írskemu potiaže spočívali v tom, že sa nachádzajú v tesnom susedstve s ekonomicky veľmi silnou Veľkou Britániou, ale do istej miery, práve táto skutočnosť zapríčinila veľké množstvo írskych, hlavne ekonomických problémov. Môžeme však povedať, že jedinou výhodou Írska voči Británii bola pôda. Úrodné pôdy zložené výlučne z driftu je v Anglicku veľmi málo, na rozdiel od Írska, kde je naopak úplne bežná. Od tohto faktu sa rozvíja ďalej skutočnosť, že obyvateľstvo Írska je stále pomerne závislé na poľnohospodárstve.

Medzi najvýznamnejšie prírodné zdroje patrí zinok, zemný plyn, olovo, vápenec, sádra a rašelina. V oblasti priemyslu patrí k najdôležitejším odvetviam potravinárstvo, pivovarníctvo, textilný, chemický a strojársky priemysel, ďalej výroba liečiv a technológií. Z poľnohospodárskych plodín a produktov môžeme menovať zemiaky, cukrovú repu, jačmeň, pšenicu a mliečne produkty.

Podnebie je ovplyvňované teplým golfským prúdom. Prevládajú tu juhozápadné vetry prichádzajúce od Atlantického oceánu. Dôsledkom je vlhké daždivé počasie, mierne zimy s dennými teplotami 4°C –

7°C a mierne letá s priemernými teplotami 14°C – 16°C.

Na ostrove sa nachádzajú 4 historické územia: Connaught, Leinster, Munster a Ulster. 6 ulsterských hrabstiev tvorí Severné Írsko, ktoré patrí do Spojeného kráľovstva spoločne s Veľkou Britániou. V týchto šiestich hrabstvách žije vysoký podiel protestantov, ktorí sú loajálni britskej kráľovne. Ostatné tri ulsterské provincie a ďalších 23 hrabstiev z územia Connaught, Leinster a Muster tvorí Írsku republiku.¹

Tab. 1.1: Základné informácie o Írsku

rozloha	70 280 km ²
obyvateľstvo	3,619 mil.
prírastok obyvateľstva	0,5 %
priemerná dĺžka života	73 (m), 79 (ž)
hlavné mesto	Dublin
etnické zloženie	94 % Íri a iné
náboženské vyznanie	93 % katolícke, 3 % anglikánske...
mena	Euro
štátne zriadenie	republika
úradný jazyk	írsky a anglický jazyk
gramotnosť	99 %
miera nezamestnanosti	4,5 %
miera zamestnanosti	65,3 %
výška HDP na obyvateľa (v USD)	17 110
výška HDP na obyvateľa v parite kúpnej sily (EU 15=100)	117,7
podiel na tvorbe HDP	8 % poľnohospodárstvo, 41 % priemysel, 51 % služby

Zdroj: www.vasaeuropa.sk

1.2 Ekonomický profil²

Ekonomika Republiky Írska je moderná, relatívne malá, závislá na medzinárodnom obchode a s 10 % ročným rastom medzi rokmi 1995-2000. Poľnohospodárstvo bolo vždy jedným z nejdôležitejších odvetví v Írsku, momentálne je však v popredí ekonomiky priemysel so 46 % z HDP a tvorí 29 % z

¹ Zdroj: www.irsko-aktualne.cz

² Zdroj: www.wikipedia.org

celkovej pracovnej sily. Napriek tomu, že export zostáva hlavným činiteľom ekonomického rastu, ekonomika taktiež profituje z rastu konzumnej spotreby a obnovy investícií do stavebníctva a podnikania. Inflácia sa udržiava na 2,2 % (2003).

Nezamestnanosť je veľmi nízka a príjmy prudko rastú. Súčasne rastú aj náklady, hlavne ceny služieb-zdravotníctva, poistenia, starostlivosti o deti, právne služby, atď. Hlavné mesto Dublin je na 22. mieste najdražších miest na svete (v roku 2003). Ceny nehnuteľností narástli z priemerných 11,500 € v roku 1973 na 220,000 € v roku 2003.

Írsko má druhý najvyšší príjem na hlavu v Európskej únii (po Luxembursku) a štvrtý najvyšší príjem na hlavu na svete.

Írsko je členom EMÚ a euro je teda jeho menou. Mnoho firiem z USA má umiestnené svoje Európske firemné centrá práve v Írsku.

Hlavnými írskymi exportnými komoditami je hovädzie mäso, počítače (firmy Dell, HP, Apple computer majú svoje výrobné zariadenie v Írsku) a software (Oracle and Microsoft pôsobia v Írsku). Medzi hlavné európske komodity importované do Írska patria: automobily, stroje, nákladné autá, oceľ, nafta a spotrebný tovar.

Hlavný ekonomický zisk z členstva v EÚ je v podobe poľnohospodárskych príjmov zo Spoločnej poľnohospodárskej politiky a veľkého množstva investícií do írskej infraštruktúry (hlavne cestnej).

Avšak v Írsku stále existujú rozdiely medzi zamestnanými a nezamestnanými a veľké rozdiely medzi bohatými a chudobnými. Bohatstvo je skôr koncentrované v južnom regióne, v Dubline a jeho okolí.

1.3 Politický systém:

Írsky štát

Počas prvých dvoch desaťročí po dosiahnutí nezávislosti v roku 1922 prebehla konsolidácia štátnych inštitúcií a bola nastolená tradícia politickej stability. Ústava z roku 1937 a Zákon o Írskej republike z roku 1948 popretrhali posledné formálne zväzky Írska s Britániou. Írsko zostalo v priebehu druhej svetovej vojny neutrálne a nie je členom žiadneho vojenského zväzku.

Vláda

Írsko je parlamentnou demokraciou. Írské zákony vychádzajú zo zvykového práva a z legislativy ustanovenej parlamentom v súlade s ústavou. Smernice Európskeho spoločenstva majú v Írsku právnu moc.

Írská ústava stanovuje formu vlády a definuje práva a povinnosti prezidenta, oboch komôr Oireachtas (Parlamentu) a vlády. Ústava tiež definuje štruktúru a právomoci súdov a vytyčuje základné občianske práva.

Prezident je hlavou štátu. V prípade, že sa o úrad prezidenta uchádza viacero uchádzačov, je prezident volený priamym ľudovým hlasovaním. Prezidentka Mary McAleese bola do svojho úradu zvolená v novembri 1997 a znovu-zvolená v októbri 2004.

Parlament sa skladá z dvoch komôr, z ktorých sa jedna nazýva Dáil Éireann (Dolná snemovňa) a druhá Seanad (Senát). Dáil má v súčasnej dobe 166 členov. Členovia Dáilu sú volení podľa princípu pomerného zastúpenia na základe všeobecného hlasovacieho práva. Voľby sa konajú najmenej raz za päť rokov. Medzi hlavných päť politických strán zastúpených v Dáilu patrí Fianna Fáil, Fine Gael, Labour party, Progressive Democrats a Democratic Left.

V priebehu posledných dvadsiatich rokov sa podobne ako v iných európskych zemiach stala normou koaličná vláda. Koalícia sa skladala z jednej z dvoch najväčších strán, strany Fianna Fáil alebo Fine Gael, v kombinácii s Labour party, Progressive Democrats, alebo Democratic Left. Všeobecné voľby, ktoré sa konali v 1997, viedli k vytvoreniu spoločnej vlády strany Fianna Fáil a Progressive Democrats. Výkonná moc je v rukách vlády alebo je vykonávaná na základe jej poverenia a vláda sa zodpovedá Dáilu. Titul predsedu vlády je Taoiseach; podpredseda vlády sa nazýva Tánaiste. Taoiseach súčasnej vlády je Bertie Ahern a Tánaiste je Mary Harney.

Seanad má 60 členov, z ktorých jedenásť je menovaných Taoiseachem (predsedou vlády) a ostatní sú zvolení z celej rady profesií absolventov univerzít. Seanad môže navrhovať alebo pozmeňovať legislatívu, avšak Dáil má právo všetky návrhy zákonov alebo novely zamietnuť.

Hlavné politické strany sú (číslo v zátvorke označuje aktuálny počet poslancov v 166-člennej snemovni):

Fianna Fáil (80)	- strana republikánskeho typu
Fine Gael (32)	- strana kresťansko-demokratickeho typu
Labour Party (21)	- strana sociálne-demokratickeho typu
Progressive Democrats (8)	- strana liberálneho typu
Zelení (6)	
Sinn Féin (5) ³	

³ Zdroj: www.irlgov.ie

V júni 1997 nastúpila koaličná vláda strán Fianna Fáil a Progressive Democrats. Po parlamentných voľbách, ktoré sa konali v máji 2002, zostavila táto koalícia vládu aj na ďalšie funkčné obdobie.

Hlava štátu

Mary McAleese, President of Ireland (od novembra 2004 slúži druhé funkčné obdobie).

Zloženie vlády

Vláda sa skladá z predsedy vlády (Taoiseach, čítaj týšok), jedného podpredsedu vlády (Tánaiste, čítaj tónyšte) a ministrov. Predsedom vlády je Bertie Ahern (Fianna Fáil), podpredsedkinou vlády a ministerkou zdravotníctva je Mary Harney (Progressive Democrats)

1.4 Zahraničná politika⁴

Írská zahraničná politika bola od vzniku Slobodného štátu ovplyvňovaná nasledujúcimi faktormi: neutralita, ekonomická závislosť na Veľkej Británii a silné väzby na Spojené štáty.

Zo svojej závislosti na Británii sa Írovia vymanili až vďaka svojmu členstvu v ES/EU. Svoju rolu v tom zohralo čiastočné presmerovanie obchodných aktivít smerom na kontinent, ako aj rovnoprávne zastúpenie v európskych inštitúciách. Ich pozícia sa definitívne zmenila v 90. rokoch minulého storočia s nástupom ekonomického boomu, ktorý upevnil írske národné sebavedomie. Z írskej spoločnosti zmizlo tradičné protibritské naladenie.

Silné väzby na USA vznikly vďaka mohutnému prúdu emigrantov prúdiacich z Írska do Ameriky. Historické väzby umožnili rozvojovú spoluprácu medzi oboma zemami. Americkí politici taktiež hrali a hrajú významnú rolu arbitra v severoírskom mierovom procese. Pre Írsko je nesmierne dôležitý ekonomický aspekt jeho vzťahu s USA. Celá rada predných amerických spoločností, ktoré chceli proniknúť na spoločný európsky trh, založila svoje pobočky v Írsku, čím boli položené aj základy „Keltského tygra“. V súčasnej dobe írská spoločnosť prežíva ochladenie vzťahov voči USA v súvislosti s vojnou v Iraku.

V roku 2003 Írsko oslavilo 30. výročie členstva v Európskej únii a dnešná zahraničná politika je vysoko zameraná práve na vzťahy s Úniou. Európska únia sa v írskej verejnosti teší vysokej podpore. Podpora írskej neutrality v spoločnosti zostáva aj naďalej vysoká. Napriek tomu Írská republika hrala

⁴ Zdroj: www.euroskop.cz

dôležitú aktívnu rolu v organizáciách OSN a NATO inšpirovaná kooperačnou bezpečnostnou iniciatívou Partnerstvo pre mier (Partnership for Peace-PfP). Rozhodnutie vstúpiť do tohoto projektu bolo veľmi kontroverzné a spôsobilo rozpútanie diskusie o írskej bezpečnostnej politike.

Írsko je členom OECD a Organizácie pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe (Organisation for Security and Cooperation in Europe-OSCE) a podieľalo sa na mnohých mierových operáciách pod patrónou Spojených národov. Od roku 1989 pôsobilo Írsko prostredníctvom národnej polície-An Garda Síochána v rámci misii OSN v Namíbii, Angole, Juhoslávii, El Salvadore, Kambodži, Cypre, Západnej Sahare, Somálsku a Mozambiku. Okrem toho, policajné sily pôsobily pod vlajkou EÚ v bývalej Juhoslávii a ako pozorovatelia pri voľbách v Južnej Afrike a Palestíne.

Stále ozbrojené sily, do ktorých patrí stála armáda, námorníctvo a letectvo, majú približne 11 800 mužov. Vojenská služba je dobrovoľná. Existujú tiež záložné sily o veľkosti približne 15 500 mužov. V súčasnej dobe prebieha program zásadnej reštrukturalizácie a reorganizácie, ktorý v armáde zavedie štruktúru troch brigád. Írske ozbrojené sily majú rozsiahle skúsenosti z mierových operácií, ktorých sa pod záštitou OSN zúčastňujú od roku 1958 napríklad v Etiópii a Eritrei.

Najdlhšie trvajúca misia prebieha v rámci organizácie UNIFIL v Libanone, kde v priebehu posledných dvadsiatich rokov pôsobilo viac než 26 000 vojenských jednotiek. Írski vojaci taktiež slúžili v rámci vojsk OSN v Somálsku, Kongu, Kambodži, Salvadore, Afganistane, Kuvajte a v mnohých ďalších zemiach. Pod vlajkou OSN pôsobili tiež v bývalej Juhoslávii a v Rusku.

Írsko je rovnako členom Human Security Network iniciovanej vládou Kanady a Nórska v roku 1999.

Írsko má dlhotrvajúcu tradíciu podpory ľudských práv, írská prezidentka Mary Robinson pôsobila v rokoch 1997-2002 ako vysoká komisárka pre ľudské práva pri OSN.

Miera rozvojovej pomoci (Official Development assistance) na hlavu je v Írsku vysoká-takmer 0,7 % HDP a pomoc je distribuovaná skrz Írsku rozvojovú spoluprácu (Development Cooperation Ireland-DCI). Geograficky je Írsko zamerané na pomoc Afrike.

Írsko je ďalej členom týchto organizácií: BIS (Banka pre medzinárodné platby); EBRD (Európska rozvojová banka); EDF (Európsky rozvojový fond); EÚ (od r. 1973); EMÚ (od založenia v r. 1999); FAO (Organizácia OSN pre výživu a poľnohospodárstvo); IAEA (Medzinárodná atómová agentúra); IBRD (Svetová banka); ICAO (Medzinárodná organizácia pre civilné letectvo); IDA (Medzinárodná asociácia pre rozvoj); IFC (Medzinárodná finančná korporácia); ITU (Medzinárodná telekomunikačná únia); OBSE (od založenia v r. 1973); OECD (Organizácia pre hospodársku spoluprácu a rozvoj); OSN (od r. 1955); Rada Európy (od založenia v r. 1949); UNESCO (Organizácia OSN pre výchovu, vedu a

kultúru); UPU (Svetová poštová únia); WMO (Svetová meteorologická organizácia); WTO (Svetová obchodná organizácia).

1.5 Menový systém

V roku 1970 sa írsky libra oddelila od britskej libry a Írsko vstúpilo do Európskeho menového systému. Menová kríza z rokov 1992 – 1993, ktorá mala za následok náhly výpadok britskej libry z Európskeho menového systému a jej devalváciou, znamenala pre írsky hospodárstvo značne nepriaznivý asymetrický šok. Írsky vláda riešila tento problém desaťpercentnou devalváciou írsky libry v januári 1993 – tento nástroj už samozrejme nemá naďalej k dispozícii.

V máji 1998, potom čo Írsko splnilo vstupné kritéria týkajúce sa verejných financií, smenného kurzu, úrokovej miery a inflácie, sa kvalifikovalo medzi prvými účastníkmi používajúci novú menu Európskej únie, Euro. Od 1. januára 1999 je Írsko spoločne s ďalšími členskými štátmi EÚ súčasťou Ekonomickej a menovej únie (Economic and Monetary Union-ECU).

1. júna 1998 bol zriadený Európsky systém centrálnych bánk (ESCB). ESCB sa skladá z Európskej centrálnej banky (ECB) a centrálnych bánk členskými štátov EU. Od 1. januára 1999 uplatňuje ESCB v celej oblasti používajúcej Euro jednotnú monetárnu politiku. Rozhodnutia týkajúce sa monetárnej politiky vrátane rozhodnutí o úrokových mierach sú prijímané riadiacou radou ECB. Guvernér Írsky centrálnej banky je jedným z členov tejto rady.

Po 1. januári 1999 zastáva banka naďalej úlohu orgánu udeľujúceho licencie úverovým ústavom a dohliadajúceho na ich činnosť. Banka dohliada nad aktivitami komerčných bánk a zastáva voči nim rolu bankéra. Banka dohliada na fungovanie platobného systému, predovšetkým na zúčtovanie šekov. Írsky centrálna banka tiež spravuje vládne účty a akcie a udržuje a spravuje oficiálne vonkajšie rezervy. V bankovom sektore dominujú štyri najväčšie banky-AIB Bank, Bank of Ireland, Ulster Bank a National Irish Bank. Bankový systém je pomerne drahý a takmer nekonkurencieschopný. Poisťovací priemysel je nedostatočne regulovaný a je ovládaný zahraničnými firmami.

Pretože Írsko je členom EMÚ, riadi sa podľa systému nastavenom ECB (Európska centrálna banka). Zavedením eura profitovali predovšetkým írsky exportné firmy, obchod s členskými štátmi sa zjednodušil a zľavnil. Doba kedy sa euro zavádzalo, bola príležitosťou pre írsky firmy, aby rozšírili svoju pôsobnosť na európskom trhu. Na druhú stranu to znamenalo, že rovnako tak írsky firmy museli doma konkurovať európskymi firmami, ktoré naopak hľadali svoje možnosti pôsobenia v Írsku.

2. Historický vývoj⁵

Írsko, ktoré je osídlené už 7000 rokov, zažilo v minulosti mnoho nájazdov a vpádov, ktorých výsledkom je pestrá zmes obyvateľstva i tradícií. Prví osadníci boli väčšinou lovci z Británie, ktorí so sebou priniesli mezolitickú kultúru. Po lovcoch nasledovali asi 3000 rokov pred n.l. poľnohospodári, ktorí chovali zvieratá a obrábali pôdu. Po neolitických osadníkoch sa okolo roku 2000 pred n.l. objavili hľadači drahých kovov a remeselníci, ktorí drahé kovy zpracovávali.

Okolo 6. storočia pred n.l. začali do Írska vo vlnách prichádzať Keltovia z Európy. Hoci Írsko nikdy nezjednotili politicky, podarilo sa im dosiahnuť jednoty kultúrnej a jazykovej. Nástup kresťanstva v 5. storočí n.l. sa už tradične spojuje s menom svätého Patrika, hoci je doložené, že kresťania na ostrove žili už pred jeho príchodom. Na rozdiel od väčšiny zemí západnej Európy bolo Írsko na začiatku stredoveku ušetrené od barborských nájazdov a čiastočne aj vďaka tomu došlo v 6. a 7. storočí k veľkému rozmachu írskeho umenia, vzdelanosti a kultúry, ktorých centrom boli írske kláštory. V období pred rokom 800 n.l. priniesli mnichovia kresťanstvo do mnohých miest v Európe.

V priebehu 9. a 10. storočia bolo Írsko vystavené pravidelným nájazdom Vikingov. Vikingovia boli zároveň aj obchodníci a výrazne napomohli rozvoju mestského života v Dublinu, Corku i Waterfordu. Potom, čo Brian Boru, najvyšší kráľ Írska, porazil v roku 1014 Vikingy v boji u Clontarfu, začal vikingský vplyv v Írsku slabnúť.

Príchod Normanov, ktorí sa už predtým usadili v Anglicku a Walese, znamenal v 12. storočí koniec všetkých snáh o vytvorenie centralizovaného štátu pod vládou jediného najvyššieho kráľa. Normania si rýchlo podmanili veľké oblasti Írska a tie potom prešli pod vládu anglického kráľa.

Ďalších 400 rokov Írsko ovplyvňovala prítomnosť Normanov a ich potomkov. Veľká časť uzemia však aj napriek tomu naďalej zostávala v írskom držaní a na začiatku 16. storočia sa v Anglicku začali šíriť obavy, že anglický vplyv je ohrozený nielen gaelskými nájazdami, ale tiež postupujúcim poiršťovaním normanských osadníkov.

2.1 Postupný úpadok gaelského Írska

Zmena náboženstva v Anglicku, ktorá sa v tej dobe udiala, mala na Írsko veľký dopad. Potomkovia normanských osadníkov v Írsku, ktorým sa začalo hovoriť "pôvodní Angličania", boli z veľkej väčšiny proti protestanskej reformácii, ktorá nakoniec vyústila v založení írskej cirkvi. Írsko

⁵MOODY, T.-MARTIN, F a kol. 1996

malo v tej dobe taký strategický význam pre Anglicko, aké nemalo po storočia, z dôvodu svojej blízkosti k Británii i ku kontinentálnej Európe, vďaka ktorej mohlo slúžiť ako základne anglickým rebelom alebo cudzím nepriateľom.

Kvôli náboženským rozdielom a politike anglickej koruny, ktorá na ostrov posielala nových osadníkov z Británie, došlo v Írsku k mnohým povstaniam. Gaelský odpor bol nakoniec zlomený v roku 1603, kedy sa koruna musela podriaďovať aj posledná gaelská bašta Ulster. Následná kolonizácia Ulsteru, behom ktorej prišlo do Ulsteru mnoho anglických a škótskych osadníkov, mala trvalý dopad na náboženský a politický charakter provincie.

Írske politické dejiny v 17. storočí boli úzko spjaté s udalosťami v Anglicku a Škótsku vrátane občianskej vojny, vzostupu Olivera Clonwella, opetovného nástupu Karla II. na trón a slávnej revolúcie roku 1688, ktorá vyniesla na anglický trón Williama a Máriu. Boj o nadvládu medzi katolíckymi pôvodnými Angličanmi a gaelskými Írmi na strane jednej a protestanskými novými Angličanmi na strane druhej skončil po striedavých úspechoch a neúspechoch bitkami u Boyne a u Aughrimu. Tu pôvodní Angličania s gaelskými Írmi utrpeli veľkú porážku a mnoho ich vodcov i stúpencov opustilo Írsko a začalo vojenskú, kňazskú i obchodnícku dráhu v cudzine. Protestanti patriaci ku štátnej cirkvi prevzali politickú moc aj vlastníctvo pozemkov a ďalej tiež prijali zákony diskriminujúce katolíkov.

2.2 Osemnásťte storočie

V 18. storočí zaznamenalo Írsko veľký hospodársky rozmach. Veľmi sa darilo plátnictvu, obzvlášť v Ulsteru, a hlavným vývozným artiklom bola írská vlna, maslo, hovädzie a bravčové mäso. Protestantická vládnuca trieda sa začala považovať za írsky národ a vytvorila pevnú a výraznú parlamentárnu tradíciu. Trvalá emigrácia z Írska začala v 18. storočí, pretože tisíce ulsterských presbyteriánov a v menšej miere aj katolíci odišli do Nového sveta.

Od 60. rokov 18. storočia narastali rozpory medzi Britániou a jej kolóniami v Severnej Amerike a tento vývoj pomáhal vo vytváraní tradície radikálneho vlastenectva, ktorá potom pod vplyvom Francúzskej revolúcie viedla k založeniu Spoločnosti írskej jednoty (Society of United Irishmen). V roku 1798 došlo v Írsku pod vedením Írskej jednoty k povstaniu, ktoré si kládlo za cieľ nastoliť nezávislú Írsku republiku, v ktorej by si všetky náboženstvá boli rovné, hoci behom povstania došlo k niekoľkým prípadom sektárskeho násillia. Povstanie bolo nakoniec potlačené a Zákon o únii (Act of Union) z r. 1800 vytvoril medzi Britániou a Írskom úplnú parlamentnú úniu.

V tej dobe však už medzi Britániou a Írskom panovali rozdiely predovšetkým v hospodárskom a

demografickom vývoji. Zatiaľčo v Británii rozkvetali priemysel i mestá . Írsko sa s výnimkou Ulsteru potýkalo skôr s nedostatočným priemyslovým rozvojom. Zároveň však v Írsku rýchlo stúpal počet obyvateľov a krajina sa stávala závislou na zemiakoch ako hlavnom zdroji obživy. Na konci 40. rokov 19. storočia došlo niekoľko rokov po sebe k veľkej neúrode zemiakov, čo viedlo k obrovskému hladomoru. Následkom hladomoru zomrel približne jeden milión ľudí a ďalší milión obyvateľov z Írska odišiel. Behom desiatich rokov (1846 - 1856) poklesol počet obyvateľov asi o štvrtinu (z 8 na 6 miliónov) a klesal aj naďalej, pretože emigrácia sa stala typickým rysom írskej spoločnosti.

Politike dominovala v 19. storočí najskôr snaha o zrovnoprávnenie katolíkov (diskriminujúce zákony boli postupne koncom 18. storočia zmiernené a v roku 1829 získali katolíci vedení Danielom O'Connellom právo zasadať v parlamente). Potom nasledovali opakované snahy zreformovať alebo zrušiť úniu medzi Veľkou Britániou a Írskom. Veľký hladomor nebol len obrovskou ľudskou tragédiou a sociálne ekonomickým priedelom. Mal oveľa ďalekosiahlejší politický dopad. V obecnom povedomí totiž za hladomor niesla vinu britská vláda a tým sa posilila túžba väčšiny írskych voličov dosiahnuť určité formy samosprávy. V období po hladomore sa pod veľký politický a ekonomický tlak dostali i írsky veľkostatkári. Počiatkom 20. storočia bol po dedinských nepokojoch presadený nový zákon, koerý mal za cieľ prineŕ veľkostatkárov k tomu, aby pozemky predali svojim nájomcom. Nájomcovia dostali možnosť vziť si pôžičky, ktoré im potom umožnili pozemky odkúpiť.

Otázka autonómie, tzv. „Home Rule“, však stále ešte nebola vyriešená. Snahy Daniela O'Connella a Isaaca Butta v 40. a 70. rokoch 19. storočia nemali veľký úspech . Avšak v 80. rokoch 19. storočia sa Írskej parlamentnej strane pod vedením Charlesa Stewarta Parnella podarilo postaviť írsku otázku do centra politického diania v Británii. V roku 1886 potom liberálna strana v čele s W. E. Gladstonom podporila obmedzenú formu autonómie pre Írsko.

Možnosť autonómie však podnietila k aktivite taktiež prevažne protestantských unionistov, ktorí mali v provincii Ulster prevahu. Spoločne so svojimi spojencami v Anglicku, ktorí sa obávali, že by írska autonómia viedla k rozpadu impéria, sa unionisti rozhodli jej schváleniu zabrániť. Napriek tomu bol zákon o autonómii Írska nakoniec v roku 1914 prijatý.

2.3 Získanie nezávislosti

V rastúcej bojovej nálade se pripravovali a cvičili súkromné polovojenské zbory, napr. Ulsterskí dobrovoľníci (Ulster Volunteer Force) a Írsky dobrovoľníci (Irish Volunteers). Vypuknutie 1. svetovej vojny a následný odklad riešenia nezávislosti zabránili otvoreným prejavom nepriateľstva.

Vojna zmenila všetko. Na Veľkú Noc roku 1916 bola v Dubline vyhlásená republika a došlo k ozbrojenému povstaniu. Zo začiatku malo povstanie len malú podporu verejnosti a bolo potlačené. Jeho stúpenci však využili verejné rozhorčenie vyvolané popravou povstaleckých vodcov a taktiež odporu k zavedeniu brannej povinnosti v Írsku behom 1. svetovej vojny a nakoniec zvíťazili vo všeobecných voľbách v roku 1918, v ktorých na hlavu porazili Írsku parlamentnú stranu, ktorá viedla kampaň za autonómiu.

Strana *Sinn Féin* („My sami“), ktorá vo voľbách zvíťazila, v Dublinu založila prvý Dáil (Parlament) a potom nasledovala vojna za národnú nezávislosť. V dobe uzavretia angloírskej dohody v roku 1921, vytvorilo šesť hrabstiev na severovýchode Ulsteru, kde mali približne dvojtretinovú väčšinu unionisti, Severné Írsko. V súlade so zmluvou vytvorilo ostávajúcich dvadsaťšesť hrabstiev Slobodný írsky štát, ktorý mal štatút domínie Britského impéria. Po jeho ustanovení došlo ku krátkej občianskej vojne medzi tými, kto zmluvu uznávali, a tými, ktorí ďalej požadovali republiku. Hoci táto občianska vojna netrvala dlho, opvyivnila postoje ľudí a určila ich politickú lojalitu na celé desaťročie.

V čele prvej vlády nezávislého štátu stanul W. T. Cosgrave zo strany *Cumann na nGaedheal*, ktorá si neskôr zmenila názov na *Fine Gael*. Od 30. rokov 20. storočia írskej politike dominovala strana *Fianna Fáil*, ktorú založil Eamon de Valera. V roku 1955 bolo Írsko prijaté do OSN. Od roku 1973 je Írsko členom dnešnej Európskej únie. Nové plány ekonomického rozvoja viedli k značnému a prudkému rastu. Rovnako ako v iných zemiach v Európe sa stala celkom bežným jevom koaličná vláda skladajúca sa z jednej z dvoch najväčších strán spolu s *Labour Party* (Labouristická strana) alebo stranou *Progressive Democrats* (Pokrokoví demokrati).

3. Hospodársky vývoj

3.1 Ekonomika do roku 1987

Transformácia írskej ekonomiky ktorá mala za následok neskorší „Írsky hospodársky zázrak“ spadajú do päťdesiatych rokov. V tej dobe bolo Írsko vysoko poľnohospodárskou zemou a jednou z nejhudobnejších zemí v Európe. Životná úroveň a zamestnanosť bola nízka, emigrácia a ekonomická stagnácia narastala. Situácia hraničila s beznádejou. V 50. rokoch koaličná vláda Fine Gael naštartovala program kapitálových investícií za účelom rýchleho ekonomického rozvoja. Ročná miera rastu bola v tej dobe menej než 2 % (v porovnaní priemerne so 6 % v zemiach západnej Európy).

Priemyslový protekcionizmus, zavedený v tridsiatych rokoch, spočiatku spôsobil nárast zamestnanosti v priemyselnej výrobe. V päťdesiatych rokoch protekcionizmus skončil a rast zamestnanosti v priemysle sa spomalil na 0,8 % rast za rok. Narastal export (v súvislosti na reakcu na povojnový boom), ktorého veľkou väčšinou tvorili poľnohospodárske produkty. Import spotrebného tovaru takisto narastal rýchlejšie.

Ekonomika sa však rozvíjala príliš búrlivo, čo bolo roku 1956 splatené deficitom platobnej bilancie a následnou ekonomickou krízou. Po vystriedaní vládnuvich strán koncom 50. rokov začala vláduca Fianna Fáil (taoiseach Lemmas) uskutočňovať prvé z celej rady ekonomických plánov tzv. **Program pre ekonomický rozvoj** (Economic Development Plan) T. K. Whittakera, ktorý bol predložený vládou v máji 1958. Program mal zvýšiť životný štandard a znížiť nezamestnanosť a vysťahovalectvo. Za prvým plánom nasledovali čoskoro ďalšie. Tieto ekonomické vládne plány mali pretvoriť národnú ekonomiku. Prvý plán predčil všetky očakávania. Vychádzal z predpokladu, že zem potrebuje viac produktívnych kapitálových investícií, ktoré by pomohli rozmnožiť bohatstvo zeme a zvýšiť jej sociálnu úroveň a neobmedzovali sa iba na prerozdelenie ostávajúcich zdrojov. Očakával sa 2 % rast ekonomiky za rok, ale miera ekonomického rozvoja sa zdvojnásobila a dosiahla 4 %. Nad niektorými hospodárskymi odvetviami si štát podržal kontrolu, ekonomika sa stala do istej miery plánovanou (žiadna zo strán nemala vyložene socialistický program). Úspech reformy (hospodársky rast každoročne 4 %) povzbudil Lemassovu vládu, ktorá v rokoch 1963-64 predstavila **Druhý program pre ekonomickú expanziu pre roky 1965-1970** (Second Programme for Economic Expansion), tento program však musela vláda opustiť ešte pred vypršaním termínu jeho realizácie. To isté potom platilo i neskôr pre oveľa skromnejší tretí program pre **Ekonomický a sociálny rozvoj 1969-1972** (Third Programme: Economic and Social Development). V roku 1965 sa totiž Írsko znovu potýkalo s deficitom platobnej bilancie.

Situácia sa stabilizovala toho roku po podpísaní anglo-írskej obchodnej dohody, stanovujúcej voľný obchod medzi Veľkou Britániou a Írskom.

V polovici 60. rokov začalo Írsko spoločne s Veľkou Britániou s prípravami na vstup do EHS, ku ktorému došlo v roku 1973. Od konca 60. rokov sa začalo upúšťať od politiky protekcionizmu. V roku 1969 bol predstavený tretí program pro *Ekonomický a sociálny rozvoj 1969-1972* (Third Programme: Economic and Social Development). Takmer celé 70. roky boli v znamení zvyšujúcej sa hospodárskej prosperity, avšak v roku 1974 prišla celoeurópska recesia, ktorá sa dotkla aj írskeho hospodárstva. Vstup do EHS zaistil finančnú podporu írskemu poľnohospodárstvu a zároveň s ním sa rozvíjal i priemysel. Írsko sa stalo strediskom nových priemyslových odvetví, akými sú elektronika, elektrotechnika alebo chemická výroba. Írsky trh sa tým stal menej závislým na britskom.

Írska republika sa koncom 70. rokov dostala do hlbkej recesie a rastu štátneho dlhu vyvolával politickú nestabilitu. A to aj napriek tomu, že vláda v roku 1977 uskutočnila svoj štvrtý program na ekonomický rozvoj *Národný rozvojový plán 1977-1980* (National Development Plan). Koaličná vláda Fine Gael a Labouristov predložila úsporný rozpočet, čo viedlo k jej zosadeniu. V roku 1982 boli vyhlásené nové voľby, ktoré vyhrala Fianna Fáil, ale aj vláda Fianna Fáil (taoiseach Ch.Haughey) rozhodla, že musí zvýšiť dane. Ďalšie voľby roku 1983 vyhrala Fine Gael, ktorá postavila koalíciu s labouristami. Nová vláda vkrátko predložila svoj program na ekonomickú obnovu *Cesta vpred 1983-1987* (The Way Forward) a nasledovali ďalšie *Návrhy pre plán 1984-1987* (Proposals for Plan), ktoré boli v duchu Prvého plánu z roku 1958.

3.2 Írsko a Jednotný európsky trh

Predstavenie Jednotného európskeho aktu⁶⁾ (Single European Act) podnietilo veľký rast írskej ekonomiky. V tej dobe bola akákoľvek pomoc žiadaná, írsky ekonomika bola na pokraji zhrútenia. Jedinou nádejou Írska, že sa vo svete stane atraktívnejším, bolo kvôli svojim nízkym výrobným nákladom a lacnejšej pracovnej sile. Snaha Európskych spoločenstiev vytvoriť jednotný trh tým, že sa odstránia všetky byrokratické prekážky a dostane sa finančná pomoc národných vlád do domáceho priemyslu a podnikov, by urobila z Írska základňu pre veľkých výrobcov vyvážajúcich do zemí ES. Tento zásadný krok prišiel z iniciatívy Jacquesa Delorsa v podobe Jednotného európskeho aktu, ktorý zformuloval projekt Európskeho jednotného trhu. Podpísaný bol na počiatku roku 1986 a v platnosť

⁶⁾ Jednotný akt ratifikovalo Írsko ako posledné. Jednotný akt uviedol ustanovenie vzťahujúce sa k základom Spoločenstva a k jeho politike. Ide predovšetkým o „priestor bez hraníc, ktorý má vstúpiť v platnosť do januára 1993 odstránením fyzických hraníc, technických kontrol a fiškálnych hraníc. Tak je zaistená sloboda voľného pohybu ľudí, výrobkov, kapitálu a služieb.

vstúpil v júli 1987. Zakladateľské zmluvy Spoločenstva boli rozšírené o nové ciele, hlavne v oblasti vedeckého výskumu, aplikovaných technológií, životného prostredia a vybudovania jednotného európskeho trhu. Ako konečný termín pre odstránenie tých prekážok obchodu, ktoré ešte ostávali, sa stanovil na koniec roku 1992. V roku 1987 vláda zároveň predstavila **Program pre národnú obnovu 1987-1990** (Programme for National Recovery) týkajúci sa dohody medzi podnikateľmi, odborami a vládou na obmedzenie rastu miezd na 2,5 % ročne pre nasledujúce tri roky vo verejnom i súkromnom sektore. Mierny nárast miezd bol podstatou medzinárodnej konkurencieschopnosti a dosiahnutia kontroly verejných financií.

Iniciatíva jednotného vnútorného trhu bola ocenená ako jeden z nejdôležitejších činiteľov v procese obnovy írskej ekonomiky. Iniciatíva bola taktiež vnímaná ako príslub hlbšej integrácie a zatraktívnenia štátu pre väčšie množstvo zahraničných investorov z priemyslovo najvyspelejších zemí sveta (USA, Japonsko).

JEA tiež donútil Írsko ku zmene svojej obchodnej taktiky. Pre írskych vývozcov bolo teraz ľahšie expandovať do cudziny. Nové spoločné technologické normy a záruka ochrany posilnená legislatívou EÚ poskytli spoľahlivejší jednotný trh. Vďaka JEA narástla aj produktivita írskych vývozcov.

Po mnoho rokov bolo Írsko silne závislé na svojom najbližšom susedovi Veľkej Británii. Vytvorenie spoločného trhu znamenalo novú šancu na odstránenie závislosti na Británii.

Jednotný európsky akt prirodzene povzbudil írske premyslenie o svojej roli v ES a výhliadky na prehĺbenie európskeho vnútorného trhu. Bolo jasné, že írske prispôsobenie sa európskej tržnej integrácii poskytol nápadné-prekvapujúce šance na stupni a usporiadaní obchodu. Bol tu nápadný nárast otvorenosti ekonomiky: export⁷⁾ narástol z 38 % z HDP v roku 1973 na 67 % v roku 1989, zatiaľčo import narástol z 45 % HDP v roku 1973 na 56 % v roku 1989. Podiel írskeho exportu do Veľkej Británie z pôvodných 61 % v roku 1972 klesol na 35 % v roku 1988, zatiaľčo podiel do ostatných členských zemí narástol v rovnakom období zo 17 % na 39 %.

3.3 Ekonomika v 90. rokoch⁸

V 90. rokoch vláda realizovala niekoľko ekonomických plánov. Prvý bol v roku 1991 **Program pre ekonomický a sociálny pokrok 1991-1993** (Programme for Economic and Social Progress) obmedzujúci rast miezd pre roky 1991-1993. Druhý bol **Program pre konkurencieschopnosť a prácu**

⁷⁾ Zdroj: Central Statistical Office

⁸⁾ Zdroj: Hourihane Jim, 2004

1994-1996 (Programme for Competitiveness and Work), ustavujúci mzdovú politiku pre verejný a súkromný sektor na tri roky a **Národný rozvojový plán 1994-1999** (National Development Plan), ktorého cieľom bola podpora priemyslu, školenia a pracovných programov a vylepšenie infraštruktúry. Priaznivého výsledku dosiahlo Írsko v referende o Maastrichtskej zmlouve, kde sa 68,7 % voličov vyslovilo pre⁹⁾. Pre Írsko malo význam to, že Maastrichtská zmluva znamenala ďalší nárast komunitárnej pomoci.

V období rokov 1993 a 1997 vzrástla írská ekonomika o približne 40 %, čo je pre Írsko celkom bezprecedentný výkon. Len v roku 1997 vzrástla írská ekonomika o 9,5 %, čo predstavuje najrýchlejšiu mieru rastu v zemiach OECD, ktorá bola dosiahnutá už tretí rok za sebou.

Ešte v roku 1987 dosahovala írská životná úroveň meraná podľa súkromnej spotreby na hlavu 65 % priemeru zemí EÚ. V roku 1997 už írská životná úroveň dosahovala 90% priemeru zemí EÚ.

Túto vysokú mieru rastu je možné prisúdiť vplyvu mnohých faktorov vrátane prezieravej monetárnej a fiškálnej politiky, sociálnej dohody ohľadne obmedzeného rastu miezd, priamych zahraničných investícií, dotácií zo strany štrukturálnych fondov EÚ, vzrastajúceho počtu kvalifikovaných pracovných síl, rozsiahleho exportu moderných technológií a silného rastu domáceho dopytu.

Na tento celkový rast reagovala zamestnanosť, ktorá v rokoch 1993-1997 rástla priemerne o 3,8 % ročne. V roku 1997 dosiahla miera vytvárania nových pracovných príležitostí najvyššej hodnoty v priemyslovom svete.

Behom tohoto obdobia rýchleho rastu zostávala inflácia na relatívne nízkej úrovni, index spotrebiteľských cien rástol v rokoch 1993-1997 v priemere o menej než 2% ročne.

Írske verejné financovanie je v dobrom stave. V roku 1997 činil prebytok štátnych príjmov nad výdajmi 0,9 % HDP. Bol zaznamenaný výrazny rast príjmov z daní. Pomer štátneho dlhu voči HDP bol v roku 1997 približne 66 %, čo predstavuje zníženie oproti 95,7 % v roku 1993.

Hlavným ekonomickým problémom bola nezamestnanosť, u ktorej však v priebehu posledných rokov bolo zaznamenané výrazné zlepšenie. Nezamestnanosť klesla z 15,7 % v roku 1993 na 10,2 % v roku 1997, čo je hodnota tesne pod priemerom EÚ.

Medzi hlavnými politickými stranami panuje všeobecná zhoda ohľadne smeru, ktorým by sa mala uberať ekonomická a sociálna politika. V uplynulých rokoch sa ukázali ako úspešné tripartitné programy medzi vládou, odborami a zamestnávateľmi, ktoré dokázali zaistiť ekonomický a sociálny

⁹⁾ Znovu sa objavila diskusia o írskej neutralite a odporcovia tiež vinili spoločnú Európu z vysokej nezamestnanosti.

pokrok.

V 90. rokoch prežilo Írsko boom v rozvoji ľahkého priemyslu a technológií a z veľmi chudobného štátu sa stáva stále bohatší člen EÚ. Mnohí sa domnievajú, že „írsky zázrak“ sa uskutočnil vďaka členstvu zeme v ES, hlavne EU, a spoločnému európskemu trhu.

Írská republika rozvinula sociálne-demokratický model štátnych výloh so širokým programom plánov na ekonomické investície vo vybraných oboroch. Táto cesta bola počas takmer päťdesiatich rokov podporovaná vládou a oboma hlavnými politickými stranami (Fianna Feal a Fine Gael). Vláda i politické strany si uvedomovali nové príležitosti, ktoré sa ponúkali prostredníctvom členstva v Európskej únii, obzvlášť prísun zahraničných investícií, poľnohospodársku podporu a platby z fondov Únie na rozvoj infraštruktúry, ktoré by umožnili Írsku efektívnejšie konkurovať s ďalšími členskými štátmi. Dôsledkom je, že ekonomika zeme býva často označovaná ako „hospodársky zázrak“.

HDP (celková tržná hodnota konečných výrobkov a služieb vyprodukovaných v sledovanej zemi za jeden rok) rástl od roku 1960 rýchlejšie než vo Veľkej Británii a od roku 1973 rýchlejšie než v zemiach západnej Európy. Behom roku 1997 bol trikrát vyšší než bol v roku 1960. HNP - hodnota všetkých finálnych statkov a služieb vyrobených občanmi danej zeme behom určitého obdobia, rástol pomalšie.

Ďalším ukazateľom ekonomických podmienok a jeden z historických írskych trendov, je emigračný model. V zemi, kde bola emigrácia od dôb veľkého hladomoru bežným javom sa začal vytvárať nový model imigrácie. Po prvýkrát vo svojej histórii zem čelila imigračnej vlne ľudí z Východnej Európy, Ázie a Afriky. V tejto súvislosti prišli i problémy s bývaním, zdravotnou starostlivosťou, vzdelaním a s občianstvom. Na konci 50. rokov činil podiel írskej emigrácie okolo 15 %. Behom 70. rokov došlo k obratu na imigračný prírastok +4.3 %. Zlá ekonomická situácia v 80. rokoch spôsobila opäť emigračný odliv -7.6 %. Od začiatku do konca rokov deväťdesiatych bol zaznamenaný imigračný prírastok +2.0 % a tento trend pokračuje dnes a pravdepodobne bude i v budúcnosti.

Vládna politika podporovala neo-Keynesiánsky smer. Vláda kládla dôraz na liberalizáciu obchodu a otvorenosť ekonomiky; podporovala zahraničných investorov a investície a venovala zvýšenú starostlivosť vzdelávaciemu systému a na profesionálne školiace programy pre svojich občanov, týkajúce sa potrieb rozvinutej ekonomiky. Zem mala prospech z vylepšenej a modernizovanej infraštruktúry; vládne programy na podporu a investovanie výrazne napomohli rastu ekonomiky.

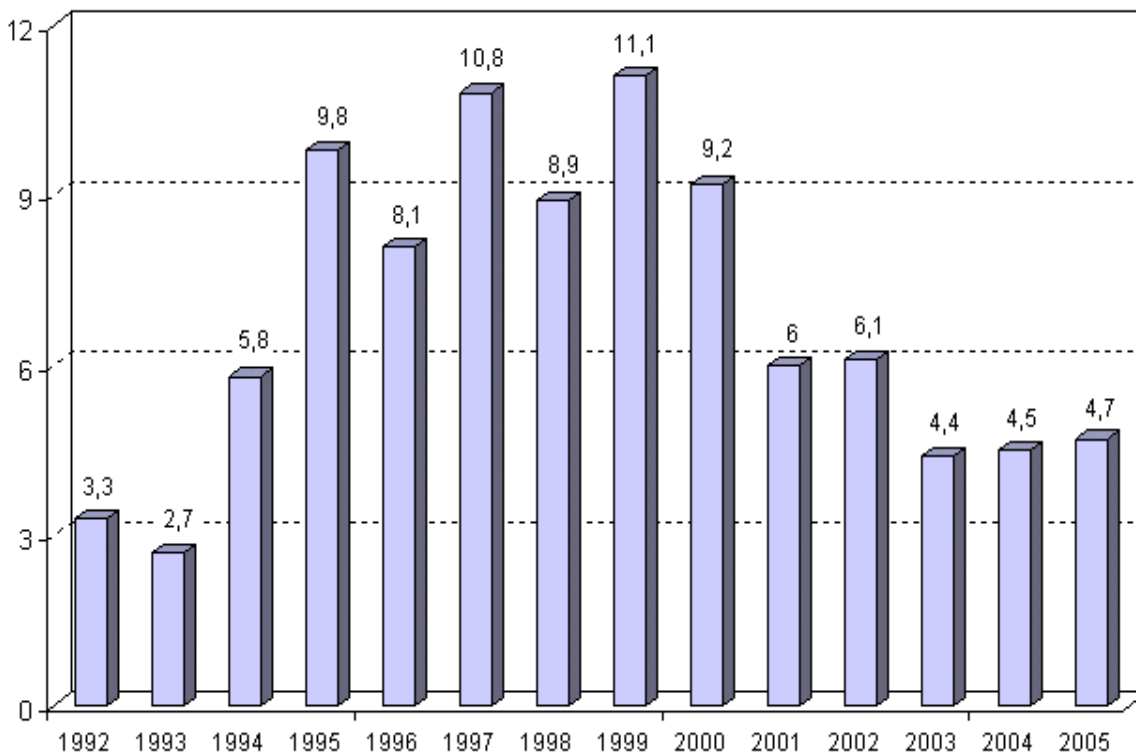
3.3.1 „Keltský tiger“¹⁰

„Keltský tiger“ je prezývka pre Írsku republiku behom obdobia svojho rýchleho ekonomického rastu od 90. rokov do roku 2001 a 2002. Známý je tiež názov „Keltský tiger II“, ktorý sa teraz používa pre obdobie od roku 2004, kedy malo Írsko 5 % rast HDP napriek ekonomickému poklesu zbytku Európy. Termín je obdobou prezívky „Ázijskí tygri“ v čase ich rýchleho rastu v období 80. a 90. rokov. Írsko v čase svojho najrýchlejšieho rastu je tiež často nazývané ako „Írsky ekonomický zázrak“.

Samotný termín *Keltský tiger* bol po prvýkrát publikovaný v roku 1994 v prehľade Morgana Stanleyho. V roku 1996 sa tento termín objavil aj v hodnotení Európskej komisie aj v hodnotení OECD. Írská vláda prijala termín ako oficiálny v roku 1998.

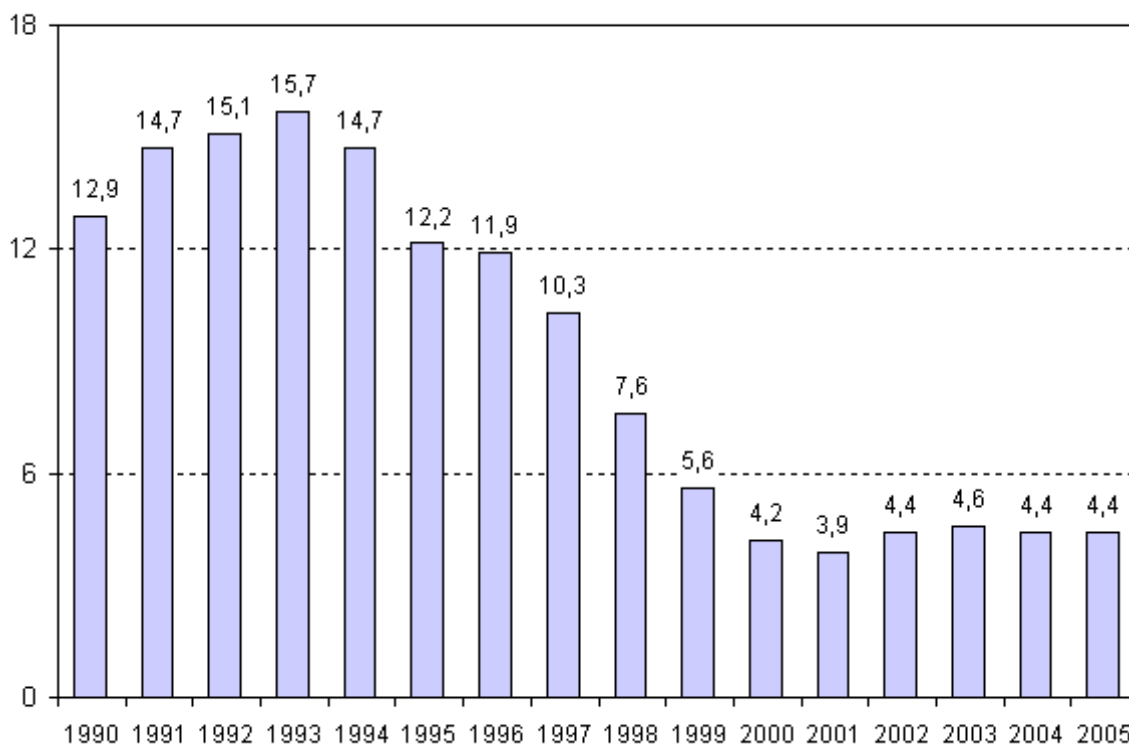
Medzi rokmi 1991-2002 rástla írsky ekonomika v priemere o 6,8 % ročne. Zároveň rástla dramaticky životná úroveň ľudí a priblížila sa tak úrovni ostatných štátov v Západnej Európe. Vrchol rastu bol v roku 1999, kedy rast HDP dosiahol 11,1 %. Navzdory tomuto vysokému rastu pokračoval potom rast ekonomiky tesne nad 6 % v rokoch 2002 a 2003.

Graf 3.3.1.1: Rast reálneho HDP v Írsku 1992 – 2005 v (%)

¹⁰ Zdroj: www.wikipedia.org

Graf 3.3.1.2: Nezamestanosť v Írsku 1990 – 2005 v (%)

Zdroj: Eursotat, Central Statistical Office

3.3.2 Príčiny

Na raste írskej ekonomiky sa pravdepodobne podielala nízka korporatívna daňová sadzba (10-12.5 % na konci 90. rokov) a podporné platby od viacej rozvinutých členských zemí ako Nemecko a Francúzsko. Táto pomoc bola určená a využitá na podporu rastu investícií do vzdelávacieho systému a infraštruktúry. Tieto investície zvýšili kapacitu produktivity írskej ekonomiky a zatriktívny ju pre zahraničných investorov. Členstvo Írska v EÚ pomohlo zemi získať prístup na európsky trh, zatiaľčo pred vstupom bolo výrazne obchodne orientované na Veľkú Britániu.

Opatrenia príspevkov-pomocí a investičný kapitál írskych organizácií ako IDA Ireland prilákali veľké množstvo veľkých úspešných firiem ako Dell, Intel, Microsoft a Gateway, ktoré behom 90. rokov založili v Írsku svoje pobočky (v niektorých prípadoch aj európske centrá). Tieto firmy začali podnikat' v Írsku, kvôli jeho členstvu v Únii, boli tu relatívne nízke mzdy, vládna podpora a nízke dane. Írsko malo tiež dostatok mladých a vzdelaných anglicky hovoriacich ľudí. Anglicky hovoriaca zeme bola obzvlášť pre amerických investorov hlavným dôvodom, prečo umiestnili v Írsku svoje firmy, alebo priamo ich európske centrály a uprednostnili Írsko pred Španielskom a Portugalskom, kde bola tiež

lacná pracovná sila.

Atraktivita Írska pre zahraničných zamestnávateľov bola tiež daná výrazným rastom pracovnej produktivity v rokoch 1994 až 2003 (čo je v priemere 4 % nárast ročne).

Minimálne vládne zásahy do podnikania oproti iným krajinám v Európe uistili americké firmy o stabilnom podnikateľskom prostredí. Taktiež stabilná situácia v Severnom Írsku a Belfastská dohoda z roku 1998 napomohla priaznivému profilu Írska ako zeme so stabilným podnikateľským prostredím. Vytvorením Medzinárodného finančného centra (International Financing Centre) v Dubline sa vytvorilo 14,000 pracovných miest v oblasti účtovníctva a v sektore právneho a finančného managementu.

Významnou osobnosťou v ére Keltského tygra bol Charlie McCreevy¹¹⁾, minister financií medzi rokmi 1997 až 2004, ktorý usiloval o finančnú politiku nízkych daní a podarilo sa mu znížiť verejný dlh. V roku 2004 bol ocenený ako najlepší írsky minister financií všetkých čias.

Behom éry Keltského tygra sa Írsko stalo jednou z najbohatších zemí v Európe. Krajina prežila rapidnú ekonomickú a sociálnu premenu. Medzi hlavné pozitívne javy v Írskom štáte patrí:

3.3.3 Ekonomické dôsledky

- Osobné príjmy prudko vzrástli, čo sa prejavilo na zvýšení konzumnej spotreby (takmer sa zdvojnásobila).
- Nezamestnanosť poklesla z priemerných 16 % v 80. rokoch na 4,4 % v roku 2003. Počet zamestnancov v sektore služieb sa od konca 80. rokov do roku 2003 zvýšil o 683 tisíc. V roku 1981 bola priemerná miera inflácie 20,4 % a v roku 2003 poklesla na 3,5 %.
- Podiel žien na pracovnom trhu sa oproti roku 1972 zvýšil o 460,000 a teraz tvorí 42 % z celkovej zamestnanosti oproti 27 % v roku 1973.
- Verejný dlh bol výrazne znížený (okolo 34% z HDP na konci roku 2001), čo je jedna z najnižších mier v Európe.
- Vysoké investície do modernizácie infraštruktúry prostredníctvom Národného rozvojového plánu a vysoké investície do dopravnej infraštruktúry umožnili realizovať električkovú dopravu v Dubline a okolí a v súčasnosti sa dokončuje projekt Dublin Port Tunel, ktorý by mal výrazne odľahčiť dopravu v Dubline.

¹¹⁾ Od roku 2004 pôsobí ako Európsky komisár

3.3.4 Sociálne a ekonomické okolnosti

- Tradičná vysoká emigrácia siahajúca od dôb veľkého hladomoru bola zastavená a Írsko sa stalo cieľovou zemou pre nemalý počet imigrantov z východnej Európy, Ázie, Afriky i Írskych emigrantov vracajúcich sa do svojej rodnej zeme. Príliv imigrantov ovplyvnil demografický profil. Írsko sa otvorilo kultúrnym trendom z iných zemí (prevažne vo väčších mestách). Na druhej strane rast bohatstva Írského štátu podľa niektorých spôsobilo zvýšenie kriminality medzi mladými ľuďmi a prinieslo negatívne javy ako záškoláctvo, drogy, fajčenie a nárast v počte väčších i menších krádeží.
- Mnoho prevažne starších obyvateľov verí, že írsky kultúra stratila od nástupu Keltského tygra svoj osobitý ráz a to prevažne vďaka osvojeniu a napodobovaniu amerického spôsobu konzumného života.
- Rastúci ekonomický úspech zvýšil sebavedomie írskoho národa, ľudia sú viacej otvorení novým trendom, viacej tolerantnejší a neboja sa začať podnikáť.
- Mnoho mladých ľudí opustilo dedinské prostredie a presťahovalo sa do mestských aglomerácií. Vďaka tomu narástla urbanizácia Írska
- Éra Keltského tygra priniesla ženám väčšiu emancipáciu a možnosť uplatnenia sa na pracovnom trhu, ženy sa účastňujú politického života, dve z nich boli zvolené za írsku prezidentku. Ústavný zákaz rozvodov bol zrušený, akceptovaná je homosexualita a ľahšie dostupné sú antikoncepčné prípravky.
- V období Keltského tygra došlo k dosiahnutiu mierového procesu so Severným Írskom. Rastúci cezhraničný obchod prispel k zblíženiu rozdielných komunít a znížil nezamestnanosť na oboch stranách hraníc.
- Výrazne narástla počítačová gramotnosť a Írsko zasiahol na prelome tisícročia internetový boom, príznačný pre mnohé ďalšie európske zeme. Zvýšila sa nielen vlastná penetrácia pripojenia, ale tiež miera využitia internetu. Rast miezd a ľahká dostupnosť výpočtovej techniky sa spojil s dopytom po internetovom bankovníctve, ktorý by mal podľa plánov finančníkov v najbližších rokoch akcelerovať. Internetové auditórium je mladé, zhruba 40 % užívateľov (rovnako ako v bežnej populácii) nemá viac než 24 rokov. Ďalších 48 % patrí do nasledujúcej kategórie 25 až 49 rokov, zvyšok pripadá na päťdesiat ročných a starších.

3.3.5 Kritika vládneho riadenia v období boomu

Aj keď éra Keltského tygra podstatne transformovala írsku ekonomiku k lepšiemu, prispela k nárastu vzdelanosti populácie, podstatne zlepšila životnú úroveň väčšiny obyvateľov, vláda sa neubránila kritiky z radov odborníkov aj verejnosti. Vláda si vyslúžila kritiku hlavne v týchto oblastiach:

- Asi najkritickejšia situácia je v írskom zdravotníctve. Zložitý systém írskoho zdravotníctva neprešiel behom obdobia konjunktúry žiadnymi výraznými zmenami. Počet lekárov na 100,000 obyvateľov je jeden z najnižších v Európe, chýbajú tiež zdravotné sestry, nepodarilo sa odstrániť dlhé čakacie lehoty na niektoré operácie, v nemocniciach je nedostatok voľných lôžok, pacienti liečení v štátnych nemocniciach si za kvalitnejšiu a rýchlejšiu liečbu musia platiť okrem štátneho zdravotného poistenia ešte súkromné poistenie. Írskemu zdravotníctvu sa preto často prezíva „Jedenásté kráľovstvo“.
- Priemerná cena za nehnuteľnosť sa oproti roku 1993 zvýšila o 300 % (z 69 883 na 224 567 €) a v Dubline o 380 % (z priemerných 75 500 na 291,600 €). Vlastné bývanie sa tak stáva pre osoby s nižšími a čiastočne i strednými príjmami nedostupným.
- Navzdory vládnym sľubom dopravný sektor nebol zprivatizovaný, vládny monopol na letisko trvá, autobusová preprava je stále vysoko pod kontrolou Bus Éireann a železničná preprava je pod kontrolou Iarnroad Éireann.
- Cestná sieť sa zvlášť vo veľkých mestách zahltila a nie je schopná odolávať narastajúcemu počtu nových dopravných trás a rastúcemu počtu automobilov. S výstavbou nových cestných sietí a opravou stávajúcich sa začalo najprv v roku 2000 a vynaložené prostriedky sú väčšie, než sa očakávalo.
- Telekomunikačný priemysel je kontrolovaný štátnym monopolom Eircom a nevyhol sa kritike za to, že dostatočne rýchlo nmodernizuje svoju sieť
- Kritický je nedostatok členov polície (Gardaí). Vláda síce v roku 2002 sľúbila navýšiť počet členov aspoň o tri tisíce príslušníkov polície, v skutočnosti sa ich počet nezmenil.
- Bankové služby sú nepružné, pomalé a za bankové služby sa platia vysoké poplatky, banky majú nízke úrokové sadzby na šporiace účty, ľudia preto menej šoria.
- Vysoká kriminalita v Dubline, narastajúci rozdiel medzi ľuďmi s vyššími a nižšími príjmami, relatívna chudoba, drogy a kriminalita sú jedným z hlavných problémov miest

3.4 Spomalenie ekonomiky v rokoch 2001-2003

V roku 2001 sa obdobie vysokého rastu zastavilo. Spomalenie Írskej ekonomiky bolo súbežné s celosvetovým spomalením ekonomiky. Hlavnými faktormi náhleho spomalenia v írskej ekonomike boli:

- Veľký pokles investícií do svetového priemyslu informačných technológií spôsobenou preexponovaním priemyslu na konci 90. rokov a končiac krachom trhu. V tej dobe bolo Írsko jedným zo svetových exportérov softwaru a základňou pre mnoho amerických počítačových výrobcov
- Choroby ako slintavka, kuľhavka a BSE poškodili poľnohospodársky sektor, útoky na USA 11. septembra 2001 poškodili írsky turistický sektor znížením príjmov, ktoré predtým vďaka americkým a britským turistom plynuli do Írska
- Niekoľko firiem kvôli rastu írskych miezd a celkovej strate konkurencieschopnosti presunulo svoju výrobu do Východnej Európy a Číny
- Rastúca hodnota eura postihla export mimo zeme EMÚ obzvlášť do USA a Veľkej Británie

Avšak, toto spomalenie nebolo v plnom rozsahu recesiou, iba spomalením írskej ekonomickej expanzie. Náznaky obnovy boli očividné od konce roku 2003, keď miera amerických investícií znovu stúpila. USA rástli len 0.3 % v apríli, máji a júni 2002. Zatiaľčo v Európe Európska únia obtiažne rástla behom celého roku 2002 a vlády členských zemí (zvlášť Nemecka a Francúzska) stratili kontrolu nad verejnými financiami spôsobujúce vysoký deficit, ktorý porušil podmienky EMÚ-Paktu rastu a stability.

3.5 “Keltský tiger” 2 (2003-)

Po spomalení v roku 2001 a 2002 írška ekonomika začala opäť rásť na konci roku 2003 a na začiatku 2004. V írskych médiách sa začal objavovať termín „Keltský tiger 2”. Termín vymyslel hlavný ekonóm Bank of Ireland Dan McLaughlin. Na počiatku 2004 bol írsky 5 % rast najvyšší medzi členskými štátmi. Na konci roku 2004 klesla nezamestnanosť v Írsku na 4,3 %, čo bola najmenšia miera v Európe. Vládny rozpočet v roku 2004 skončil s prebytkom. Podobné parametre si írška ekonomika udržala aj v roku 2005 a 2006, kedy HDP rástol o 4,7% resp. 5,2%, nezamestnanosť sa s menšími výkyvmi pohybovala okolo úrovne 4,4% a miera inflácie dosahovala hodnôt okolo 2,4%.¹²

¹² Zdroj: J. Zemánek 2006

3.5.2 Príčiny

Dôvodov vzkriesenia írskej ekonomickej prosperity je niekoľko. V súčasnosti sa v Írsku vedie medzi odborníkmi debata o príčinách nového vzostupu ekonomiky. Dôvody sú rôzne, niektorí prikladajú dôležitosť stavebnému boomu a tým aj vyššej miere zamestnanosti v stavebníctve, iní odborníci tvrdia, že zlepšenie situácie v Írsku prišlo so zlepšením ekonomickej situácie v USA. Medzi nejdôležitejšie činitele nového ekonomického boomu všeobecne patrí:

- Pokračujúce investície medzinárodných firiem-Intel znovu rozšíril svoju kapacitu v Írsku, Google umiestnil svoj hlavný úrad do Dublinu, Abbott Laboratories postavil svoju pobočku v Írsku a Bell Labs otvoril svoju výrobnú linku v Dubline (najväčší projekt svojho druhu v Európe).
- Bol vytvorený nový štátny úrad na podporu vedy – Nadácia pre vedu v Írsku (Sciences Foundation Ireland).
- Po troch rokoch od útokov na Spojené štáty sa do Írska začínajú vracat' americkí turisti.
- Obnova ekonomiky Spojených štátov prispela k obnoveniu írskej ekonomiky.
- Obnova IT priemyslu-Írsko produkuje 25% európskej výroby počítačov (Dell, IBM, Apple a HP).
- Nový rozmach v roku 2004 je zapríčinený prevážne stavebným priemyslom, v roku 2004 bolo postavených 80,000¹³⁾ nových domov v porovnaní so 160,000 vo Veľkej Británii, ktorá má 15 krát väčšiu populáciu než Írsko.

¹³⁾Zdroj: Central Statistical Office: Measuring Ireland's Progress, 2004.

4. Postavenie Írska v EÚ

4.1 Makroekonomické ukazovatele: zrovnanie s Gréckom, Španielskom a Portugalskom

Írsko býva častokrát zaradované do skupiny s Gréckom, Španielskom a Portugalskom. Všetky tieto štáty totiž vstupovali do Únie ako rozvojové ekonomiky, vyznačujúce sa nižšou výrobnou efektívnosťou a potýkajúce sa s výraznými štrukturálnymi problémami. Ich spoločným rysom bol významný primárny sektor s vysokým podielom zamestnancov poľnohospodárstva. Menované členské štáty boli jediné, ktoré splňovali podmienku čerpania z Kohezného fondu (HDP nižšie než 90 % priemeru Únie) a boli taktiež najvýznamnejšími príjemcami prostriedkov zo Štrukturálnych fondov. Môžeme porovnať do akej miery sa Írsku podarilo predčiť tieto štáty v ekonomických výsledkoch za niekoľko posledných rokov. V tejto súvislosti je treba pripomenúť rozdiely v dĺžke členstva v Únii. Zatiaľčo Írsko je členom už 33 rokov, Grécko je členom 25 rokov a Španielsko s Portugalskom dokonca len 20 rokov. Napriek tomu je zaujímavé urobiť komparáciu niektorých makroekonomických ukazovateľov.

Tab. 4.1.1: Štruktúra zamestnanosti podľa sektorov v Írsku, Grécku, Španielsku a Portugalsku

	Írsko	Grécko	Španielsko	Portugalsko
Poľnohospodárstvo	13,0	21,0	4,4	12,0
Priemysel	26,0	25,0	30,0	33,0
Služby	61,0	54,0	65,6	55,0

Zdroj: Eurostat, Structural Indicators

V štruktúre zamestnanosti sa vyspelým ekonomikám najviac blížilo Španielsko, ktoré má najvyšší podiel sektoru služieb a naopak najnižší podiel poľnohospodárskeho sektoru. V Írsku je v sektore poľnohospodárstva zamestnaný približne rovnaký podiel pracujúcich ako v Portugalsku, pre Írsko je typický nižší podiel zamestnancov v priemysle, čo súvisí s menej rozvinutým priemyslovým sektorom.

Tab. 4.1.2: Index HDP na obyvateľa v Írsku, Grécku, Španielsku a Portugalsku (EU15=100)

HDP/obyv.	Írsko	Grécko	Španielsko	Portugalsko
2000	115,1	66,0	83,4	70,4
2001	117,7	67,2	84,3	70,6
2002	125,5	70,9	86,1	70,9

Zdroj: Eurostat, Structural Indicators

Írska ekonomika vykazuje dlhodobo vysoké tempo rastu HDP. Medziročný rast v roku 2002 dosiahol hodnoty 6.9 %. Prepočítané na jedného obyvateľa, Írsko prekročilo 120 % priemeru Európskej únie a dostalo sa v tomto ukazovateli na druhé miesto v celej Únii. Vyššie HDP na osobu dosahuje iba Luxembursko, a to s veľkým náskokom. Španielsko a Portugalsko sa približujú priemeru EÚ oveľa pomalejším tempom. Najväčšie problémy má v tomto ohľade Grécko, ktoré bolo do rozšírenia EÚ v roku 2004 najhudobnejším členským štátom.

V tejto súvislosti je treba konštatovať, že ukazovateľ HDP na obyvateľa nemusí vždy korešpondovať so skutočnou životnou úrovňou. V írskom prípade je jeho úroveň skreslená – HDP totiž zahrňuje celkový produkt vytvorený na írskom území, značná časť tohoto produktu je vytvorená zahraničnými a nadnárodnými spoločnosťami a ich zisk je často repatriovaný mimo Írsko. Ukazovateľ hrubého národného produktu, ktorý zahrňuje len írské firmy, vyrovnáva tento rozdiel a môže tak slúžiť ako presnejší ukazovateľ. Podľa údajov Írskeho štatistického úradu bol v roku 2002 HDP na obyvateľa 33 000 Eur, zatiaľčo HNP na obyvateľa 26 400 Eur.

Tab. 4.1.3: Zrovnanie ďalších makroekonomických ukazovateľov v Írsku, Grécku, Španielsku a Portugalsku

HDP-reálne tempo	Írsko	Grécko	Španielsko	Portugalsko	EU-15
2000	10,1	4,4	4,2	4,0	3,5
2001	6,2	4,0	2,8	3,4	1,6
2002	6,9	3,9	2,0	1,7	1,0
Miera nezamestnanosti					
2000	4,3	11,0	11,3	4,1	7,8
2001	3,9	10,4	10,6	4,1	7,4
2002	4,3	10,0	11,3	5,1	7,7
Saldo rozpočtu verejných financií					
2000	4,4	-2,0	-0,9	-2,8	1,9
2001	1,1	-1,4	-0,4	-4,4	2,2
2002	-0,2	-1,4	0,0	-2,7	2,1
Konsolidované vládne zadĺženie					
2000	38,4	106,2	61,2	53,3	64,0
2001	36,1	106,9	57,5	55,6	63,2
2002	32,3	104,7	54,6	58,1	62,5
Medziročná miera inflácie					
2000	5,3	2,9	3,5	2,8	1,9
2001	4,0	3,7	2,8	4,4	2,2
2002	4,7	3,9	3,6	3,7	2,1

Zdroj: Eurostat, Structural Indicators

Vysoké reálne prírastky HDP stoja za súčasnými úspechmi Írska, na prelome tisícročia však aj tieto ďalšie 3 štáty prekonávali priemerné tempo rastu EÚ.

V boji s nezamestnanosťou si Írsko vedie spoločne s Portugalskom veľmi dobre, jej mieru sa darí udržiavať pod priemerom EÚ. Naopak, v Grécku a Španielsku predstavuje značný problém. V prípade Írska hraje významnú rolu efektívne využitie prostriedkov na rozvoj vzdelania, svoj význam má aj úspešne prektikovaný systém mzdovej umiernenosti. Medzi úspechy môžeme zaradiť aj nárast zamestnanosti žien.

Na prelome tisícročia sa írskej vláde darilo udržať niekoľko rokov po sebe prebytok verejného

rozpočtu. Vládny rozpočet za rok 2002 síce skončil podľa írskych štatistík ešte prebytkom vo výške 95 mil. Eur, podľa pravidiel Európskej únie pri započítaní ostatných mimorozpočtových položiek sa dostal do mierneho deficitu vo výške približne 200 mil. Eur. V tejto oblasti sa darí aj Španielsku, Grécko učinilo pokrok v súvislosti so svojím vstupom do Eurozóny.

Zadĺženie Írska je v tejto skupine členských štátov zďaleka najnižšie – jeho úspešné splácanie je dôsledkom dynamického rastu. Oba štáty z pyrenejského poloostrova sa dostali tesne pod 60 % hranicu, zato v Grécku je konsolidovaný vládny dlh vyšší než jeho ročný HDP.

Miera inflácie je jednou z mála oblastí, ktorá vyznieva pre Írsko nepriaznivo v porovnaní s ostatnými členskými štátmi EÚ. Je to istá daň za rýchly hospodársky rast. Preto bola miera inflácie v Írsku v posledných rokoch asi o jeden percentný bod vyššia než v Španielsku, Grécku a Portugalsku.

5. Írsko ako príklad pre Českú republiku

Česká republika je, ako som už spomínal, tiež príkladom malej ekonomiky s malým vnútorným trhom. Čo sa týka priamych zahraničných investícií, patrí medzi špičku. Vláda sociálnych demokratov, ktorá bola donedávna pri moci, si v pobízení investorov v ničom nezadá s liberálnou vládou strany Fianna Fail v Írsku. Liberálna hospodárska politika írskej vlády sa líšila našej socialne demokratickej predovšetkým v sociálnej politike, ktorá v Írsku nie je tak štedrá.

Česká republika sa nijak nevyhranila vo svojej špecializácii, preferujeme predovšetkým obory náročné na kvalifikovanú pracovnú silu, kde je veľký podiel hodnoty pridanej ľudskou prácou (high tech obory). V tomto smere sa od írskej snahy prilákať zahraničných investorov nelíšime. Táto ostrovná zem má však oproti nám isté výhody. Sú to predovšetkým nízke dane, či sa už jedná o fyzické alebo právnické osoby. Ďalšími výhodami sú kvalifikovaná pracovná sila a makroekonomická stabilita.

Ako sa môžeme poučiť v prípade zahraničných investícií? Myslím si, že to je možné len v jedinom a to zvýšení investícií do vzdelania, uprednostnením high-tech oborov a bližším spojením akademických inštitúcií s praxou. Na príklade Írskej republiky je vidieť, že to je možné dosiahnuť aj bez zavedenia školného. Na druhej strane sú Írovia veľmi špecifický národ. Angličtina patrí bez diskusie medzi ich najväčšie výhody ako pracovnej sily, hlavne u nadnárodných spoločností.

Európska únia znamená prerozdelenie peňazí z prosperujúcich regiónov do regiónov menej rozvinutých. Aj tieto transfery z Európskej únie napomohli štartu írskeho ekonomického zázraku. To je teda ďalšia oblasť, kde by si Česká republika mohla zobrať z Írska príklad.

Geografická poloha Írska je značne odlišná od Českej republiky. Írsko má nie príliš výhodnú polohu – je to ostrovný štát, ležiaci na periférii Európskej únie. Poloha na pobreží Atlantického oceánu je špecifická a do istej miery predurčuje charakteristiky írskej ekonomiky. Dopravné spojenie s ostatnými štátmi je veľkou nevýhodou. Naproti tomu Česká republika ležiaca vo vnútrozemí na mape rozšírenej Európskej únie vo svojej polohe výhodu.

Podstatné rozdiely sú aj v oblasti hospodárskeho vývoja – Írsko fungovalo ako samostatná tržná ekonomika s demokratickými princípmi už 50 rokov pre vstupom do Spoločenstva, napriek tomu jej ekonomika dlhú dobu zaostávala. Česká republika bola v medzivojnovom období na európske pomery vyspelou zemou. Potom však prišlo 40 rokov centrálne plánovaného hospodárstva a situácia sa zásadne zmenila. Po 15 rokoch transformačného procesu sa Česká republika stala členom Európskej únie.

Podľa ministra zahraničí Írskej republiky Briana Cowena je však Česká republika v dobrej

východiskovej pozícii – má vhodnú geografickú polohu a jej pracovníci pôsobia v rade technických odvetví.

V poslednom rade by som chcel spomenúť ešte nutnosť reformy verejných financií. S tým má totiž Česká republika značné problémy a hlavne môže mať ešte závažnejšie problémy v budúcnosti. Stále sa zvyšujúci fiškálny deficit je treba bez odkladu riešiť už len z dôvodu nesplnenia Maastrichtského kritéria a nemožnosti tak vstúpiť do Európskej menovej únie.

Záver

Vývoj írskej ekonomiky v posledných desaťročiach je nesporným príkladom výrazného hospodárskeho pokroku jedného štátu. Tento úspech sa však nedostavil okamžite, predchádzalo mu niekoľko desiatok rokov so štatútom chudobnej zeme na periférii Európy. Príčinou tohto dynamického rozvoja bola a je kombinácia niekoľkých faktorov, ktoré boli podmienené ako priaznivými okolnosťami, tak aj vlastnou iniciatívou a snahou.

Írsko bolo pred svojím vstupom do Európskej únie zemou, ktorá sa výrazne odlišovala od väčšiny ostatných štátov západnej Európy. Zem sa líšila svojou geografickou polohou „ostrova za ostrovom“, bola hlboko konzervatívna, religiózna s prevažne dedinským obyvateľstvom. Navyše bolo Írsko silne ekonomicky viazané na Veľkú Britániu, kam po vojne putovalo 89,2 % írského exportu a dovoz z Británie predstavoval 51,5 % celkového dovozu. Írsko bolo vysoko poľnohospodárskou krajinou a jednou z nechudobnejších zemí v Európe. Životná úroveň a zamestnanosť bola nízka, emigrácia a ekonomická stagnácia narastala.

Členstvo v Európskej únii je pre Írsko veľmi dôležité. Nielen, že bolo po dobu svojho členstva čistým príjmom financií z Únie, kvalitne pripravené projekty zaistili, že tieto prostriedky boli efektívne využité a teraz predstavujú technologické vybavenie na vysokej úrovni. Dôležitá bola aj jednota, s akou sa Írovia k Únii stavali – videli ju ako veľkú príležitosť, a tú sa im zatiaľ darí využiť.

Ako som už spomínal najpriaznivejším obdobím boli pre Írsko 90. roky, kedy írská ekonomika rástla najrýchlejšie a podľa toho sa o Írsku hovorí ako o „Keltskom tigrovi“ či „írskom ekonomickom zázraku“. V období od roku 1990 do roku 1998 rástla ekonomika v priemere o 7 %. Írsky HDP na osobu sa zvýšil od roku 1973 z 64,2 % na 106,2 % v roku 1998 a na 120 % v roku 2003.

Írská životná úroveň meraná podľa súkromnej spotreby na hlavu ešte v roku 1987 dosahovala 65% priemeru zemí ES. V roku 1997 už írská životná úroveň dosahovala 90 % priemeru zemí ES a v posledných rokoch ju prevyšuje o viacej než 15 %. Túto vysokú mieru rastu je možné prisúdiť vplyvu mnohých faktorov vrátane prezieravej monetárnej a fiškálnej politiky, sociálnej dohody ohľadne obmedzeného rastu miezd, priamym zahraničným investíciám, štrukturálnych a kohezného fondu, vzrastajúceho počtu kvalifikovaných pracovných síl, rozsiahleho exportu moderných technológií a silného rastu domáceho dopytu.

Na tento celkový rast reagovala aj nezamestnanosť, ktorá bola hlavným a dlhodobým ekonomickým problémom. Nezamestnanosť klesla z 15,7 % v roku 1993 na 10,2 % v roku 1997, pričom v súčasnosti

sa pohybuje v okolí 4 %.

S obrovským ekonomickým rastom však prišli aj problémy. Asi najzávažnejším je zvyšujúca sa diferenciácia ako medzi osobami s vyššími a strednými príjmami oproti tým s nižšími, tak aj medzi vyspelými a okrajovými oblasťami. Írsky úspech je síce potvrdený rastom HDP avšak tento ukazovateľ nevytvára o všetkom dianí a nie je teda najlepším ukazovateľom životnej úrovne. HDP totiž nerozlišuje medzi príjmami. S rastúcim HDP rastú aj ceny benzínu, nehnuteľností, zdravotnej starostlivosti, starostlivosti o deti atď. Preto ľudia s nízkymi príjmami si môžu dovoliť stále menej týchto produktov a služieb. Asi najlepším príkladom je spomínaná zlá situácia v zdravotníctve alebo obrovský nárast cien nehnuteľností, neumožňujúci tak nárok na vlastné bývanie pre osoby s nižšími príjmami. S ekonomickou zmenou prišla aj zmena životného štýlu, ktorá so sebou taktiež prináša rôzne problémy. V írskej spoločnosti narastajú problémy s konzumáciou alkoholu, fajčením a nesprávnou životosprávnou, narastá kriminalita hlavne vo väčších mestách a konzumný spôsob života napodobňujúci americký spôsob života. Toto všetko sú problémy, ktoré írská vláda musí v súčasnosti riešiť.

Česká republika má po vstupe do EÚ taktiež príležitosť vyrovnat' sa jej bohatším susedom. Či sa to podarí alebo nie, záleží na mnohých faktoroch, ja osobne by som najväčší význam prisudzoval zmene sociálnej politiky na politiku viac liberálnu, s čím súvisí: zlepšenie prostredia pre zahraničných investorov a podnikateľov (napr. znížením daní), zníženie sociálnych dávok, reforma verejných financií a zaistenie tak politickej a ekonomickej stability. Nemenej dôležité sú investície do ľudských zdrojov a správne a efektívne využívanie fondov Európskej únie. V každom prípade má Česká republika v Írsku dobrý príklad.

Zoznam použitej literatúry

Publikácie:

- [1] MOODY, T.-MARTIN, F a kol.: *Dějiny Irska*. Praha: Lidové noviny, 1996
- [2] HOURIHANE, Jim (ed): *Ireland and the Uuropean Union, The first thirty years, 1973-2002*
Dublin: Lilliput press, 2004
- [3] Státy světa, Praha 2001, Fragment, 2. vydání
- [4] CENTRAL STATISTICS OFFICE: *That Was Then, This Is Now*. Dublin: CSO, 2000
- [5] Zemánek J., Hospodářská historie keltského tygra (1801 – 2006) (www.euroekonom.cz),
10.10.2006

Použité internetové stránky:

<http://www.cso.ie> – Central Statistics Office

<http://www.irlgov.ie> – Oficiálne stránky írskej vlády

<http://www.eu.int/comm/eurostat> – EUROSTAT

www.euireland.ie - ireland-ireland – Írska oficiálna stránka

www.integrace.cz – informácie o rozšírení EÚ

www.euroskop.cz – všetko o EÚ

www.wikipedia.org – online encyklopédia

www.irsko-aktualne.cz – najväčšie české stránky o Írsku

www.euroekonom.cz – ekonomický portál

<http://europa.eu.int> – Europe Direct-informačný servis Európskej Únie

www.vasaeuropa.sk – stránky o EÚ

Prílohy

Príloha č.1: Obrázky z Írska

Priloha č.2: Mapa a vlajka Írska

Príloha č.3: Základné makroekonomické ukazovatele a platobná bilancia

Tab.: Základné makroekonomické ukazovatele

	2000	2001	2002	2003	2004
HDP (bežné ceny, € mld.)	103,07	115,43	127,99	134,78	146,28
HDP (medzir. zmena, %)	9,9	6,0	6,1	3,7	4,9
Miera inflácie (priem.CPI, %)	5,6	4,9	4,6	3,5	2,2
Míra nezamestnanosti (%)	4,2	3,9	4,4	4,6	4,5
Podiel ek. odvetví na tvorbe HDP r. 2004					
	% z celku	Položky HDP r. 2004		% z celku	
Poľnohospodárstvo, lesníctvo a rybolov	4,5	Súkromná spotreba	45,4		
Priemysel a stavebníctvo	45,6	Vládna bežná spotreba	14,4		
Obchod, doprava a komunikácie	16,6	Tvorba fixného kapitálu	24,9		
Ostatné služby (vrátane finančných)	28,5	Zmena v zásobách	0,05		
Štátna správa a obrana	2,9	Vývoz tovaru a služieb	80,2		
		Dovoz tovaru a služieb	- 64,7		

Zdroj: Central Statistical Office

Tab.: Platobná bilancia 2000 – 2004 (milióny €)

	2000	2001	2002	2003	2004
Bežný účet	53	-345	-955	-2647	-648
- bilancia obchodu s tovarom	28133	34258	37014	32108	31865
- bilancia služieb	-14098	-17380	-12870	-12652	-9118
- bilancia výnosov	-14976	-17677	-25914	-22701	-23727
- bežné prevody	994	455	815	598	333
Kapitálový účet	1182	654	576	422	364
Finančný účet	9145	1217	-87	1458	4465
- priame investície	23682	10972	22617	20852	2135
- portfóliové investície	5358	19893	-42334	-42243	-20856
- ostatné investície	-9037	10579	19287	21078	22009
- rezervné aktíva	-142	-441	343	1770	1177
Chyby a omyly	-10380	-1562	464	768	-4179

Zdroj: Central Statistical Office

Príloha č.4: Vývoz a dovoz

Tab.: Vývoz a dovoz (mld. €)

	2000	2001	2002	2003	2004
Vývoz	83888	92690	93723	82076	83892
Dovoz	55908	57384	55303	47865	50100
Saldo	27980	35306	38421	34211	33792

Zdroj: Central Statistical Office

Tab.: Teritoriálna štruktúra dovozu

€ miliónov	2000	2001	2002	2003	2004 ⁶
Británia	17613	19250	18824	14680	15402
SRN	3336	3521	3553	3440	3764
Francúzsko	2577	450	737	1870	2232
Holandsko	1778	1860	1821	1678	1874
EU celkom	30750	34041	32840	26503	28845
Japonsko	2635	1990	2012	2290	2170
USA	9149	8699	8504	7390	6960
ČR	109	123	143	145	110
Maďarsko		408	181	163	214
Poľsko		121	126	151	126
Celkom dovoz	55908	57384	55302	47525	50099

Zdroj: Central Statistical Office

⁶ Od 1. mája 2004 sú započítané i výsledky obchodu s desiatimi novými členskými krajinami EU.

Tab.: Teritoriálna štruktúra vývozu

€ miliónov	2000	2001	2002	2003	2004 ⁷
Británia	18869	22160	20734	14870	14821
SRN	9414	11718	6744	6808	6421
Francúzsko	6342	5614	4668	5025	5028
Holandsko	4687	4277	3410	4217	3814
EU celkom	52286	57202	59718	50340	52447
Japonsko	3122	3266	2642	2134	2332
USA	14228	15696	16385	16924	16509
ČR	347	258	197	177	196
Maďarsko		169	144	137	147
Poľsko		319	284	258	260
Celkom vývoz	83889	92690	93723	82176	83891

Zdroj: Central Statistical Office

⁷ Od 1. mája 2004 sú započítané i výsledky obchodu s desiatimi novými členskými krajinami EU.

Príloha č.5: Fiškálna politika

Tab.: Vládny rozpočtový deficit ako podiel na HDP (vrátane odhadu budúceho vývoja)

	2003	2004	2005	2006	2007
Bilancia rozpočtu celkom	0.1	0.9	-0.8	-0.6	-0.6
Centrálna vláda	-0.3	0.9	-0.7	-0.8	-0.8
Miestne vlády	0.2	-0.2	-0.2	-0.1	-0.1
Fondy sociálneho zabezpečenia	0.2	0.2	0.2	0.3	0.3

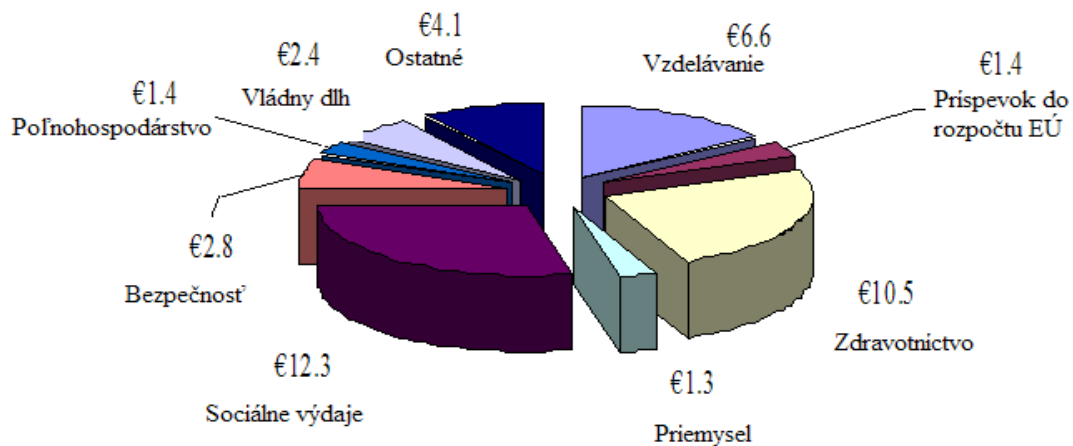
Zdroj: Central Bank of Ireland

Tab.: Sadzby hlavných daní v roku 2004

Hlavné dane	Štandardná sadzba	Zvláštne sadzby
daň z príjmu (income tax)	42%	pásma 20 - 42%
daň zo zisku (corporation tax)	12,5%	25%, 10%
daň z pridanej hodnoty (value added tax)	21%	0%, 4,4%, 13,5%
daň zo zisku z predaja majetku (capital gains tax)	20%	40%, 0%
daň z úroku z vkladu (deposit interest retention tax)	20%	0%
daň z prevodu nehnuteľností (stamp duty)	9%	dle typu 0 – 12%
dedičná a darovacia daň (capital acquisitions tax)	20%	0%

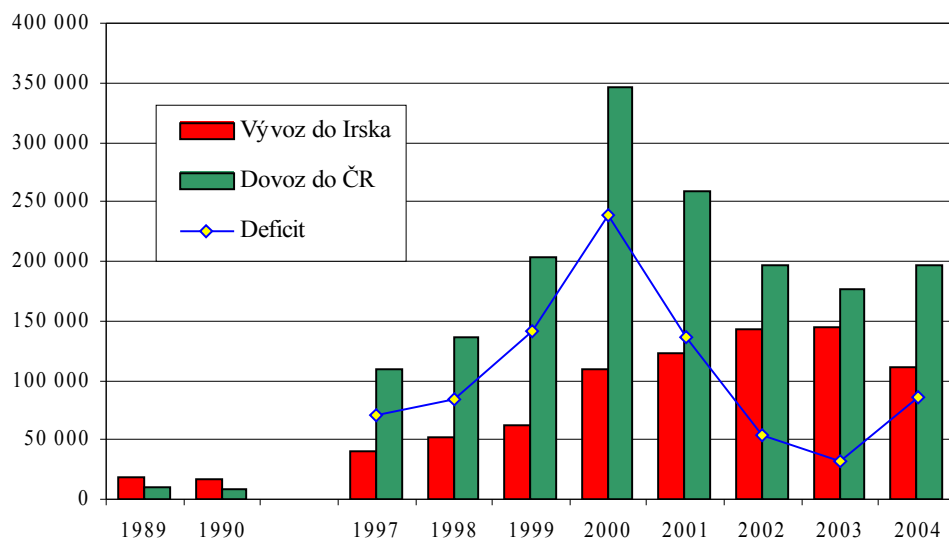
Zdroj: Industrial Development Agency

Graf: Prehľad plánu výdajov írskeho štátneho rozpočtu v roku 2005 v mld. Euro

Priloha č.6: Česko-írsky obchod

Graf: Obchod ČR s Írskom podľa štatistik CSO Ireland (€ tisíc)

Tab.: Česko-írsky obchod v tis. € podľa írskej štatistiky

	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Vývoz z ČR do Írska	62 676	108 655	123 063	142 997	144 800	110 300
Dovoz do ČR z Írska	203 211	346 617	258 445	197 476	176 500	196 300
Obrat	265 887	455 272	381 508	340 473	321 300	306 600
Saldo	-140 535	-237 962	-135 382	-54 479	31 700	86 000

Zdroj: Central Statistical Office (CSO)